

РОЛЬ ФРАНЦУЗЬКИХ МУСУЛЬМАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ФРАНЦІЇ

У статті розглянуто діяльність найбільш впливових мусульманських організацій Франції. Проведено аналіз взаємодії мусульманських організацій з французькою владою та їхня роль у політичному житті Франції.

Ключові слова: мусульманські організації, мусульманська діаспора, іслам, мечеть, ісламська партія, іммігранти, Франція.

Малиновская Н.В. Французские мусульманские организации в политической жизни Франции. В статье рассмотрена деятельность наиболее влиятельных мусульманских организаций Франции. Проведен анализ взаимодействия мусульманских организаций с французскими властями и их роль в политической жизни Франции.

Ключевые слова: мусульманские организации, мусульманская диаспора, ислам, мечеть, исламская партия, иммигранты, Франция.

Malynovska N.V. The role of French Muslim organizations in the political life of France. The article discusses the activity of the most influential Muslim organizations in France. The analysis of the interaction of Muslim organizations with the French government and their role in the political life of France

Key words: Muslim organization, the Muslim Diaspora, Islam, the mosque Islamic Party, immigrants, France.

Постановка наукової проблеми та її значення. Франція, одна з європейських держав, в якій проживає найбільша кількість іммігрантів-мусульман. За різними даними тут проживає від 4 до 6 млн мусульман, що становить близько 10% від всього населення держави. Іммігрувавши до Франції, мусульмани продовжують зберігати свою ісламську ідентичність та підтримувати родинні зв'язки з батьківщиною. Завдяки цьому, іслам, як релігія, культура та спосіб життя впливають не лише на її внутрішню, але й на зовнішню політику.

Аналіз останніх досліджень. Останні двадцять років мусульманські організації займають помітне місце у політичному житті Франції, проте дана тема залишається недостатньо вивченою. У використаних дослідженнях зосереджується увага на питаннях створення та програмних засадах мусульманських організацій. Досить складно з'ясувати, які організації користуються більшим авторитетом і на яких умовах співпрацюють з французькою владою. Варто відмітити наукові доробки Д.Нечитайла [5], О.Трофимової [8], Е.Себастьян [9]. Вагомим внеском є монографія С.Тebbax

«Мусульмани в ЄС: Франція», у якій здійснено комплексний аналіз становища мусульманської діаспори у Франції, зокрема вивчається її участь у мусульманських організаціях [10].

Аналізуючи стан наукового дослідження запропонованої теми у вітчизняній науці, потрібно зазначити, що мусульманські організації вивчаються загалом, проте мало приділяється уваги організаціям Франції. Зокрема дана тематика знайшла відображення у дослідженнях А.Захарченко [2], Н.Пророченко [7]. Серед досліджень варто виокремити монографію І.Понкіна «Іслам у Франції», в якій досліджено особливості та проблеми взаємовідносин між ісламом і державою у Франції [5].

Метою нашого дослідження є аналіз діяльності мусульманських організацій у політичному житті Франції.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Кожна громадська організація створюється на добровільній основі з метою захисту інтересів її представників. У Франції, де за різними оцінками проживає 5-7 млн мусульман, з яких лише 2 млн чол. мають громадянство, громадські організації є найбільш вагомим інструментом захистити свої громадські, політичні, соціальні, культурні та релігійні права.

Розглядаючи мусульманські організації в Європі, варто зазначити їхні характерні ознаки діяльності та причини створення. Імігрувавши до Європи, мусульмани опинилися зовсім в іншому середовищі з точки зору економіки, суспільного устрою, етичних норм, культурних уподобань, традицій та віросповідання. Проте найскладнішою проблемою виявилось збереження релігійної ідентичності. Імігранти з числа мусульман вкрай негативно ставилися до західного секуляризму, висловлювали побоювання, що західні цінності та мораль зруйнують основи віри їхніх дітей, сприятиме духовному занепаду і колапсу, в якому, на їхню думку, перебуває Європа. Підтримання норм суспільної моралі та благопристойності є одним з найважливіших пріоритетів життя мусульманського соціуму. Саме цей пріоритет спонукає більшість арабів

несхвально ставитися до західного способу життя, де відкрите нехтування пристойностями стає майже нормою.

Відтак, мусульманська спільнота Європи починає активно вимагати надання їй місць для молитов, дозволу на будівництво мечетей, які швидко перетворюються на соціальні центри. Відбувається формування достатньо замкнених ареалів проживання мусульман, які не прагнуть до асиміляції та освоєння нового європейського способу життя, намагаючись зберегти свою ідентичність, національні традиції, культуру, і особливо – релігію [7].

Ще одним фактором згуртування мусульман, передусім ісламської молоді, є дискримінація за етнічною та релігійною ознакою. Експерти вважають, що частина іммігрантської молоді звертається до ісламу як до останнього порятунку у випадку, коли молоді люди не знаходять гідного місця у житті, а також представники середнього класу, які прагнуть таким чином підкреслити свою самотність через неприйняття їх західним суспільством або заради самоствердження.

Таким чином, домінуючою формою діяльності європейських мусульман є громадські рухи та релігійні общини, які сьогодні активно включаються у суспільно-політичне життя Європи [7].

Мусульманська діаспора Франції є однією з найбільших у Європі, відповідно у Франції діє найбільша кількість організацій. На сьогодні у Франції нараховують близько 1500 мусульманських організацій, більшість з яких мечеті. Діяльність мусульманських громадських організацій виявилася однією з найскладніших проблем французького ісламу. Це можна пояснити тим, що з одного боку був відсутній консенсус всередині мусульманської громади, а з іншого – у минулому французький уряд робив спроби переслідувати ведення переговорів громадських організацій з численними представниками мусульманської громади [10, с. 65].

Свою активну діяльність мусульманські організації розпочали на початку 1980-х рр., коли були створені: Союз мусульманських організацій Франції (СМОФ) і Національна федерація мусульман Франції (НФМФ). Ці дві провідні організації продовжують зберігати свій вплив і в наш час.

Союз мусульманських організацій Франції (СМОФ) був створений у 1983 році, співзасновником якого став лідер туніської «Ан-Нахда» Рашид аль-Ганнуші [7]. Її керівниками є переважно вихідці з Марокко і Тунісу. СМОФ є французьким філіалом Союзу мусульманських організацій у Європі (UOIE) та представляє більше 200 місцевих організацій. Організація фінансується країнами Перської затоки, зокрема, Саудівською Аравією [10, с. 65]. Союз має досить тісні стосунки з європейськими філіалами організації «Брати-мусульмани», проте офіційно члени СМОФ заперечують цю інформацію. Засновниками Союзу були члени іншої організації – Асоціації мусульманських студентів у Франції, які також були керівниками сирійських «Братів-мусульман» [5]. На думку керівництва СМОФ, ісламський рух у Франції має пройти дві стадії: «Перша – демократична, друга – виведення ісламського суспільства на орбіту (впровадження шаріату в середовище мусульманського населення Європи)» [7].

Більш двадцяти років під контролем СМОФ знаходяться Інститут мусульманських досліджень, Європейський інститут гуманітарних досліджень. Випускники навчальних закладів, які є підконтрольні СМОФ, надалі очолюють інші мусульманські організації, стають імами мечетей і в такий спосіб СМОФ посилює свій вплив. За роки роботи Союз значно змінив характер діяльності. У 1989 році СМОФ брав активну участь у захисті прав мусульманок на носіння «хіджабу», чим завоював прихильність мусульманської громади Франції, організовував акції під лозунгами «Мусульмани Франції не можуть прийняти того, що принижує їхню гідність». У 2004 році, коли у Франції прийняли закон про заборону носіння релігійної символіки, СМОФ вже не брав участі в акціях протесту, оскільки керівництво СМОФ зрозуміло, що шляхом співпраці з урядовими структурами можна досягнути значно більших результатів [5].

Іншою організацією, яка сповідує ідеологію традиційного ісламу, є Національна федерація мусульман Франції (НФМФ). Вона була створена у 1985 році дисидентами Паризької мечеті та представниками різних мусульманських громад. До 1993 року НФМФ фінансувалася Саудівською Аравією, зараз працює завдяки членським внескам. НФМФ зберігає досить міцні зв'язки з

марокканською й турецькою громадами [10, с. 65]. До початку 2000-х рр. Національна федерація мусульман Франції користувалася певною підтримкою французької влади, доки з ініціативи французької влади не була створена підконтрольна організація [3].

Найстарішою мусульманською організацією Франції залишається Федерація мусульманського інституту Великої мечеті Парижу, створена у 1926 році і частково профінансована мусульманами-алжирцями. Паризька мечеть виступає осередком мусульманської культури і місцем збору для мусульманської громади [9].

У квітні 1993 році Федерація Мусульманського інституту Великої мечеті Парижу заснувала Національну координаційну раду мусульман Франції, а в грудні 1994 році – Консультативну раду мусульман Франції. У січні 1995 році ця федерація сприяла прийняттю Статуту мусульманської релігії Франції. Ліквідація монополії, яка була надана для організації релігійних обрядів, і серйозні внутрішні чвари 1995-1996 рр. не завадили їй залишитися впливовим ісламським центром у Франції [6, с. 6]. Відтак Велика мечеть Парижу продовжує зберігати свій вплив серед французьких мусульман.

Серед організацій, що представляють турецьку громаду необхідно відзначити Національний союз ісламських тенденцій Франції, заснований у 1981 році і пов'язаний з мережею ісламських організацій Мілі Герюш, засновниками якої є турецькі іммігранти. Національний союз ісламських тенденцій Франції має тісні зв'язки з Ісламською партією, більш відомою як Партія благоденства та Ісламською асоціацією Франції, яка створена у 1984 році та пов'язана з німецьким фундаменталістським рухом Каплан.

Крім того, існують асоціації на місцевому рівні, створені у 1980-х рр. у вигляді молитовних кімнат. Члени цих організацій домовилися з органами державної влади, муніципалітетами про розташування молитовних кімнат у мікрорайонах. Проте розвиток ісламських організацій та збільшення кількості молитовних кімнат не надає легітимності ісламу у Франції [10, с. 66].

Характерною рисою, що негативно відображається на діяльності мусульманських організацій є боротьба за лідерство у мусульманській громаді, можливість отримувати підтримку, в тому числі фінансову, від владних структур. Це притаманно не тільки СМОФ і НФМФ, боротьба за лідерство триває і всередині керівництва організацій. Відтак, у мусульманської діаспори не вистачає єдності для відстоювання власних інтересів, чим успішно користується влада, створюючи підконтрольні собі організації [1].

На початку 2000-х рр. ситуація з мусульманськими організаціями певною мірою змінилася. Посилилася участь мусульман у громадсько-політичному житті Франції, а французька влада почала шукати шляхи співпраці з мусульманською діаспорою. Саме тому ісламське питання зараз займає значне місце у французькому політичному дискурсі.

На початку ХХІ століття була заснована перша у Франції Партія мусульман, яка не стала популярною серед мусульман, оскільки вони надають перевагу вже існуючим французьким партіям. Разом з тим, це був важливий чинник для інтеграційного процесу мусульман у французьке суспільство. Національне бюро Партії мусульман Франції (ПМФ) знаходиться у Страсбурзі. Є також регіональне відділення у Парижі. ПМФ була зареєстрована у Страсбурзі не випадково, оскільки у Франції у 1905 році був прийнятий закон, що регламентував відносини держави з релігійними організаціями, забороняючи створення політичних партій на релігійній основі. Страсбург же тоді належав до Німеччини, а відтак на його територію закон не поширюється і в наш час.

ПМФ виступає за збереження традиційних сімейних цінностей, скорочення абортів, рівні можливості при вступі до найбільш престижних навчальних закладів. Програма ПМФ передбачає визнання релігійних організацій «як соціальних партнерів» і реалізацію стратегії коммюотеризму. ПМФ критикує проекти «деяких французьких політиканів-асиміляціоністів» і представників ЗМІ, які прагнуть нав'язати мусульманам обов'язкову асиміляцію, модернізацію їхньої релігії та відмову від традиційних мусульманських цінностей у відповідь на визнання їх «хорошими громадянами». І хоча партія не змогла подолати

прохідний бар'єр на парламентських та місцевих виборах, мусульмани залишаються активними у політичних та виборчих процесах Франції [1].

Варто зазначити, що політики більшості європейських партій, особливо в районах сильної концентрації арабо-мусульманських іммігрантів, враховують інтереси громадян-мусульман у своїх предвиборних програмах. При цьому, враховуються як внутрішні їхні інтереси – у сфері освіти, релігії та соціального забезпечення, так і зовнішні – відносини з арабським, мусульманським світом. Європейські політики вважають ісламську присутність істотним фактором, оскільки голоси мусульман грають все більшу роль під час виборів [2].

Відтак у полеміці 23-го президента Франції Ніколя Саркозі ісламське питання завжди займало особливе місце. Ще будучи міністром внутрішніх справ Н.Саркозі просував ідею створення чогось подібного на кшталт «мусульманського політбюро». Французькій владі не вистачало одної центральної організації, з якою можна було б вести перемовини щодо мусульманських питань і, у випадку прийняття непопулярних рішень, посилатися на її думку. Відтак, у 2003 році було створено Французьку раду у справах мусульманського культу (ФРМК). Першим її очолив Даліль Бубакер [1]. Прагнучи в такий спосіб вирішити проблему ісламу для Франції, вочевидь, Н.Саркозі сподівався заробити бали як політик. Однак, все обернулося навпаки: досить швидко стало помітно, що його активність не додала прихильників правлячої партії серед нових виборців-мусульман.

На той час Бубакер був імамом Великої паризької мечеті, яка підтримувала тісні стосунки з представниками алжирської діаспори. Деякі французькі дослідники вбачали в ФРМК спробу французької влади створити структуру, яка представляла б більшу частину французької мусульманської спільноти, що посприяло б більш тісній співпраці з нею та в певній мірі контроль над нею [3].

Мусульманські діячі Великої паризької мечеті переконані, що ФРМК «виконує переважно технічну функцію, здійснює організацію релігійної діяльності мусульман, але в жодному разі не керує мусульманською думкою і не має до цього схильності. Ніяка структура не може висловлювати думку і вступати від імені всіх мусульман». Попри відмінність думок стосовно справжніх намірів

створення ФРМК, вочевидь очікування, які на неї покладалися, не справдилися. Як наслідок, влада перестала підтримувати Бубакера. На виборах нового очільника Ради у 2008 році переміг Мухаммед Муссаї, глава мусульманської організації, яка пов'язана з Марокко. Проте це не набагато зменшило авторитет Бубакера, як і вплив алжирської фракції. Найбільшої шкоди це завдало президентству Н.Саркозі [1]. На президентських виборах 2012 року вирішальними стали голоси виборців-мусульман, з яких 93% (1,7 млн) надали перевагу Франсуа Олланду, у другому турі різниця між кандидатами становила 1,1 млн. голосів [4].

Арабо-мусульманська діаспора є як частиною французького суспільства, так і мусульманського світу. Вона грає і буде продовжувати відігравати все більшу роль у французькому соціальному і громадсько-політичному житті, як внаслідок постійного зростання кількості її членів, так і завдяки значній кількості представників мусульманської діаспори [3].

Очевидно, більшість проблем у діяльності мусульманських організацій стосується непорозумінь з французькою владою, позаяк більшість її зусиль спрямовані для впливу на мусульманську спільноту. У результаті влада Франції створює підконтрольні мусульманські центри або ж наражається на черговий конфлікт з мусульманської діаспорою. Розглядаючи проблему взаємовідносин держави і мусульманських організацій, необхідно виділити два аспекти:

- 1) сумісність мусульманської релігії з демократичними цінностями і вимогами, які висуває світська держава;
- 2) інтеграція мусульманського населення у французьке суспільство.

Попри багатьох непорозумінь між владою і мусульманською діаспорою, яка відстоює свободу віросповідання, вдалося досягнути певної рівноваги, яка на жаль, періодично порушується [8].

Мусульманські організації виявилися своєрідним містком між мусульманами, французькою владою й французьким суспільством та ісламськими країнами. Участь у громадсько-політичному житті дала можливість мусульманам відчутти себе частиною французького суспільства. Це активізувало їх, стало новим напрямком для співпраці мусульманської діаспори з владними структурами.

Попри те, що мусульманські організації мають різні джерела фінансування ззовні країни, а французька влада не надто цим переймається, позаяк зосередила увагу на пошуках шляхів впливу на організацію та створення власних центрів впливу у мусульманському середовищі.

Висновки. Мусульманські організації Франції представляють інтереси різних релігійних течій мусульманської діаспори. У пошуках партнерів французька влада очікувала підтримки у вже існуючих організацій. Не маючи важелів впливу на них, французька влада створила підконтрольну собі Французьку раду у справах мусульманського культу та призначила на керівні посади лояльних до влади поміркованих мусульман. Але і цій організації не вдалося згуртувати мусульманську діаспору. Останні ж президентські вибори Франції показали, що потрібно шукати нові орієнтири для співпраці французів та мусульман.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аничкин А. Европейское лицо умеренного ислама / Александр Аничкин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://religion.ng.ru/politic/2013-01-16/5_islam.html.
2. Захарченко А. Исламский фактор у Європі: сучасний стан та перспективи розвитку проблеми / Алла Захарченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.od.ua/p/67.doc.
3. Ислам и мусульмане во Франции / Ближний Восток и современность. – М., 2011. – вып. 43. – с. 18-34 // <http://islam-today.ru/article/2673>.
4. Мусульманские избиратели изменили Европу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mignews.com/news/politic/world/220512_203128_16516.html.
5. Нечитайло Д. Деятельность «Братъев-мусульман» в Европе / Дмитрий Нечитайло [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iimes.ru/rus/stat/2007/20-03-07a.htm>
6. Понкин И. В. Ислам во Франции / Игорь Владиславович Понкин. – М.: Издательство Учебно-научного центра довузовского образования, 2005. – 196 с.
7. Пророченко Н. Мусульманські общини в Європі / Наталія Пророченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: pritsak-center.com/book/Issue_4-5/24_Prorochenko.doc.
8. Трофимова О. Мусульмане и ислам в западной Европе / Ольга Трофимова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.demoscope.ru/weekly/2012/0501/analit02.php>.
9. Sebatian E. Islam in France / Elizabeth Sebatian [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euro-islam.info/country-profiles/france>.
10. Tebbakh S. Muslims in the EU – Cities Report: France / Sonia Tebbakh [Електронний ресурс] // Preliminary research report and literature survey, 2007. – 100 p. – Режим доступу: http://www.soros.org/initiatives/home/articles_publications/publications/museucities_20080101/museucitiesfra_20080101.pdf.